

4. Багрянний І. Сад Гетсиманський: Роман. Новий Ульм, 1950. 560 с.
5. Горобець В.Й. Адміністративна і суспільно-політична лексика. Історія української мови. Лексика і фразеологія. Київ, 1983. С.248–269.
6. Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст. (Збірник актових документів). Відпов. редактор В.В. Німчук. Київ, 1981. 316 с.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
8. Луцька замкова книга 1560–1561 рр. Підгот. до видання В.М.Мойсієнко, В.В.Поліщук. Луцьк, 2013. 736 с.
9. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.: У двох томах. Т. 1. Київ, 1977. 633 с.
10. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.: У двох томах. Т. 2. Київ, 1977. 593 с.
11. Словник української мови: в 11 т. Т. 7. Київ, 1976. 800 с.
12. Словник української мови: в 11 т. Т. 9. Київ, 1978. 917 с.
13. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.: у 28-ми вип. Гол.ред. Д.Гринчишин. Вип. 10: 3. Львів, 2003. 256 с.

Мацюк Галина Петрівна,

професор кафедри загального мовознавства
Львівського національного університету
імені Івана Франка, доктор філологічних
наук, професор

ЮРИДИЧНА ЛІНГВІСТИКА І СОЦІОЛІНГВІСТИКА: ЗВ'ЯЗКИ НА РІВНІ КАТЕГОРІЙ ТА ТЕРМІНІВ

Актуальність теми дослідження полягає в потребі розвитку теорії юридичної лінгвістики в період нових суспільно-політичних змін в Україні під впливом обраного курсу на євроінтеграцію. Важливо окреслити нові перспективи юридичної лінгвістики, розкривши динаміку в обґрунтуванні природи та зв'язків напряму з іншими науками і, зокрема, з соціолінгвістикою.

1. Динаміка в розвитку змісту поняття «юридична лінгвістика» і зв'язки напряму з іншими науковими сферами, зокрема з соціолінгвістикою. Теоретичні та прикладні дослідження з юридичної лінгвістики стали важливими в період розбудови правової держави та реформування правової системи [3]. Хоча певний час ця молода міждисциплінарна наука перебувала на стадії становлення і в світі, і в Україні [10], сьогодні її розвиток вже на рівні синкретичної галузі наукового знання [14, с.12]. Відбулася диференціація теоретичного і прикладного знання в рамках предметного поля

юридичної лінгвістики: спершу виокремилися юридичне термінознавство та юридична термінографія [3], а з часом інші напрями, зокрема законодавча (законопроектна) лінгвістика, законодавча стилістика, судова лінгвістика, граматики права, лінгвоюрисдика, лінгвоекспертологія, документна лінгвістика, компаративна юридична лінгвістика, юридичне перекладознавство, історія правничої мови чи юридична риторика [1].

Водночас в умовах сучасної наукової парадигми закономірно відбулася різновекторна міждисциплінарна взаємодія юридичної лінгвістики з іншими науками, тому дослідники відзначають її зв'язки з політологією, соціологією, психологією, лінгвоконфліктологією, лінгвоекологією, термінознавством та ін. [15, с.138]. Правда, міждисциплінарні контакти юридичної лінгвістики варто ще доповнити зв'язками з теорією дидактики, оскільки функціонує низка навчальних дисциплін: «Юридична термінологія», «Мова права», «Правнича лінгвістика», «Юридичне документознавство», «Науковий стиль юридичного мовлення», «Мовне оформлення дипломних робіт», «Редагування юридичних текстів», «Юридичний переклад», «Риторика для юристів» та ін.[1].

Такими ж обов'язковими є і зв'язки юридичної лінгвістики із соціолінгвістикою. Наприклад, у практиці викладання правничої лінгвістики [11] пояснення розпочинають з аналізу «соціолінгвістики як складової юридичної правничої лінгвістики» та понять: «мовна політика», «мовні права особи», «мовна ситуація», «офіційний статус мови», «державна / офіційна мова», «типи мовних ситуацій», «мови корінних народів», «мови національних меншин» та ін. Подібний набір термінів і понять соціолінгвістики подають й інші посібники [12]. Тобто соціолінгвістичне знання є беззаперечним компонентом теорії юридичної лінгвістики.

2. Впливи на юридичну лінгвістику та соціолінгвістику процесу євроінтеграції. Нові завдання перед юридичною лінгвістикою постали після закону 2004 р.[5] і постанов Кабінету міністрів України 2017 р.[8] і 2023 р. [9], які сформулювали приписи про адаптацію законодавства України до законодавства ЄС. Цікаво, що юридична лінгвістика відразу ж відреагувала на рівні дидактики введенням у навчальні плани курсу «Українська юридична термінологія в європейському контексті» [1].

Що ж до соціолінгвістики, то актуальність досліджень з євроінтеграції зросла після відповідей України на мовні питання в опитувальнику ЄС (квітень 2022 р.) [16, 17]. Він привернув увагу до дослідження нової соціолінгвістичної проблеми, зокрема до взаємодії понять «ЄС» – «державна/офіційна мова» – «мови меншин». Логічно, що під впливом євроінтеграційних процесів з'явилася і нова навчальна дисципліна соціолінгвістичного циклу «Багатомовність і мовна

політика в ЄС», в контексті якої аналізуються категорії: «ЄС», «мовна політика», «офіційні мови», «мови меншин», «мовні ситуації», «мовне законодавство», «багатомовність», «плюрлінгвізм особи» та ін. (див. оновлену освітньо-професійну програму для магістрів «Прикладна лінгвістика» Львівського національного університету імені Івана Франка).

3. Розбудова соціолінгвістичного знання на підставі аналізу мовної проблематики в опитувальнику ЄС як одна із нових перспектив формування теорії юридичної лінгвістики. Вивчення взаємодії понять «ЄС» – «державна/офіційна мова» – «мови меншин» ще мало результативне. Питання проаналізовані на рівні права [13] (на жаль, з опертям на соціолінгвістичну теорію радянських соціолінгвістів і без характеристики законів, постанов та розпоряджень після 2018 р., які сьогодні мають стосунок до прав та мов національних меншин). Питання вже проаналізовані і в етнополітології (на прикладі 4-х держав ЄС) [4], засвідчуючи відсутність єдиного алгоритму імплементації документів РЕ та ЄС у законодавство країн-членів; наприклад, не у всіх країнах за наявності національних меншин є законодавство про їхні права і мови.

У соціолінгвістиці проблему теж почали вивчати, див. праці Ю. Бестерс-Дільгер, Б. Ажнюка, Г. Чуби та ін. Важливо підкреслити, що нову наукову інтерпретацію потрібно доносити і до українського суспільства, яке повинно знати про рівність 24-х офіційних мов в ЄС і про допомогу цієї наднаціональної інституції національним меншинам на підставі Європейської хартії регіональних мов та мов меншин, Рамкової конвенції про захист національних меншин та ін. документів. Тому опитувальник ЄС сьогодні спонукає до соціолінгвістичного аналізу взаємодії понять «ЄС» – «державна/офіційна мова» – «мови меншин» як нове джерело дослідження, в якому лише одне питання стосується державної мови [16, р.23], а 20 питань сформульовані щодо прав і мов національних меншин в Україні [17, р. 290-359]. Терміни опитувальника, які розкривають мовну проблематику, можна звести до семантичних полів «Мовна політика», «Мовне законодавство», «Мовна ситуація», «Мовні права».

Наукову інтерпретацію відповідей України в опитувальнику ЄС і рекомендацій Європейської комісії щодо них відразу здійснив журнал «Національна безпека і оборона», розкривши стан виконання рекомендацій Єврокомісії; щодо взаємодії понять «ЄС» – «державна мова» – «мова меншин» має стосунок рекомендація Єврокомісії про зміну українського законодавства про національні меншини [7, с. 46]. Також проаналізовано стан освіти і культури в Україні в період підготовки до вступу в ЄС на матеріалі відповідей опитувальника [6]. Однак соціолінгвістичну теорію про взаємодію понять «ЄС» –

«державна мова» – «мова меншин» потрібно ще формувати, лише тоді вона стане компонентом теоретичної бази юридичної лінгвістики.

Підсумуємо: 1) теоретичні зв'язки між юридичною лінгвістикою та соціолінгвістикою відбуваються на підставі актуалізації спільних наукових понять «мовна політика», «мовна ситуація» та «мовне законодавство», «мовні права», тому ці два наукові напрями «працюють» із однаковими семантичними полями термінів; 2) євроінтеграційний рух України зумовив обговорення проблеми взаємодії «ЄС» – «державна мова» – «мова меншин» на навчальних дисциплінах; 3) питання і відповіді України в опитувальнику ЄС як новому джерелі повинні стати об'єктом аналізу соціолінгвістики, щоб доповнити теоретичне підґрунтя юридичної лінгвістики.

Список використаних джерел

1. Артикуца Н. В. Фаховоорієнтовані мовні дисципліни в системі вищої юридичної освіти: традиції та інновації. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи*. Матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції з проблем розвитку та функціонування державної мови (Київ, 29 листопада 2018 року). Частина 1. К., 2018. с. 21-22

2. Артикуца Н. В. Юридична лінгвістика та її застосування в законотворчій діяльності. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи*. Матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції з проблем розвитку та функціонування державної мови (Київ, 25 листопада 2018 року). К., 2020. С 11-14.

3. Артикуца Н. В. Юридична лінгвістика як новий перспективний напрям міждисциплінарних досліджень : [препринт]. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/2461>.

4. Герасимчук С., Демещук А., Драпак М., Краєв О. *Етнополітика Румунії, Словаччини, Швеції та Хорватії: аналіз законодавства та практики* (2022. 21. 01)

5. Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>

6. Кабанець Ю. Освіта і культура: наскільки Україна готова до вступу в ЄС. Cedos. URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-i-kultura-naskilky-ukrayina-gotova-do-vstupu-v-yes/>

7. Національна безпека і оборона. 2022. №1-2.

8. Постанова від 31 травня 2017р. № 512. Про порядок здійснення перекладу на українську мову актів Європейського Союзу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/512-2017-%D0%BF#Text>

9. Постанова від 2 травня 2023р. № 451. Про затвердження Порядку здійснення перекладу на українську мову актів Європейського Союзу та на англійську мову актів законодавства України, пов'язаних з

виконанням зобов'язань України у сфері європейської інтеграції. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451-2023-%D0%BF#n60>).

10. Прадід Ю.Ф. Юридична лінгвістика в Україні: здобутки і перспективи. Мовознавство. 2011. №2.с. 31-37.

11. Правнича лінгвістика: Навчально-методичний комплекс. К., 2008. 92 с.

12. Правнича лінгвістика : навч. посіб. / Г. П. Проценко, Л. М. Шестопалова, О. Ф. Прохоренко [та ін.] ; за заг. ред. С. М. Гусарова. К., 2010. 312 с.

13. Ткаченко Є.В.. Правовий захист прав етнічних та мовних меншин. Навчальний посібник. К., 2018.

14. Шевченко Л. І. Сизонов Д. Ю. Юрислінгвістика в Київському університеті: прогнозована концептуальна модель. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*, (43), 8-21.

15. Шевченко Л.І. та ін. Юрислінгвістика : словник термінів і понять / Уклад. : Л.І. Шевченко, Д.В. Дергач, Д.Ю. Сизонов, І.В. Шматко / За ред. докт. філол. н., проф. Л.І. Шевченко. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2015.

16. Responses to the Questionnaire on Information requested by the European Commission to the Government of Ukraine for the preparation of the Opinion on the application of Ukraine for membership of European Union. Part I. Volume I. April 2022.P.23. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/ukraine_questionnaire_part_1_vol_1.pdf

17. Responses to the Questionnaire on Information requested by the European Commission to the Government of Ukraine for the preparation of the Opinion on the application of Ukraine for membership of European Union. Part I. Volume II. April 2022.P.290-359. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/ukraine_questionnaire_part_1_vol_2.pdf

Онуфрієнко Галина Сергіївна,

доцент кафедри українознавства та загальної мовної підготовки Національного університету «Запорізька політехніка»,
доктор філософії у філологічних науках,
доцент

ЗАГОЛОВОК ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ АРХІТЕКТОНІКИ НАУКОВОГО ТЕКСТУ В ЮРИДИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У юридичному дискурсі й у теоретичному, і у прикладному вимірах завжди постає завдання щодо найточнішого визначення ознак об'єкта дослідження для коректного й поглибленого їх комплексного